

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความงาม
ในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท
**An Analytical Study of Aesthetics in the Middle Way
of Theravada Buddhist Philosophy**

สามเณรอนู น้อยกลาง¹,
พระยุพธนา อธิจิตโต² และ ณรงค์ฤทธิ์ เครือไทย³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา^{1,2,3}
**Samanera Anu noiklang¹,
Phrayutthana Athichitto² and Narongrit Kruethai³**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Ratchasima Campus, Thailand^{1,2,3}
Corresponding Author; E-mail: anunoi-klang@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การศึกษาวินิจฉัยเรื่องแนวคิดเรื่องความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดความงาม ศึกษาแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท และวิเคราะห์แนวคิดความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเป็นการวิจัยคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การจะเข้าถึงความงามนั้น ต้องเป็นผู้ประกอบด้วยความจริง และความดี ความจริง หมายถึงกฎธรรมดาซึ่งเป็นไปด้วยตัวมันเองส่วนเกณฑ์ การตัดสินความงามนั้น ฝ่ายมิติทางโลกหรือแบบความงามภายนอก (รูปธรรม) ก็ตัดสินคุณค่าของความงามในระดับสมมติสังขจะ หรือคุณค่าเทียม ส่วนในฝ่ายมิติทางธรรมหรือแบบความงามภายใน (นามธรรม) ก็ตัดสินคุณค่าของความงามในระดับปรมัตถสังขจะหรือคุณค่าแท้ โดยมีเกณฑ์ตัดสินความงามคือ ทฤษฎีอัตถภาวะนิยม ทฤษฎีอัตถนัยนิยม

* ได้รับบทความ: 2 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562
Received: October 2, 2019; Revised: December 25, 2019; Accepted: December 26, 2019

ทฤษฎีปรนัยนิยม ทฤษฎีสัมพันธ์วิสัยหลักไตรสิกขามีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อก้าวในภาพปฏิบัติก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยย่อ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดเป็นปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเป็นศีล สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเป็นปัญญา และในการปฏิบัตินั้น ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทจะยกปัญญาขึ้นก่อน เพราะปัญญาเป็นคุณธรรมนำการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระบบพรหมจรรย์ ดังนั้นความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นความงามในมิติของธรรม หรือความงามที่เป็นนามธรรมอันเกิดจากการปฏิบัติซึ่งต้องมีประสบการณ์เท่านั้นจึงจะรับรู้ถึงความงามนั้นได้ และประสบการณ์นั้นจะรับรู้ได้โดย จิต หรือจัดอยู่ในหมวดสมาธิของหลักไตรสิกขาหรือที่นิยมเรียกว่าจิตตสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท

คำสำคัญ: ความงาม; มัชฌิมาปฏิปทา; ความงามในมัชฌิมาปฏิปทา

Abstract

Research study "An Analytical Study of Aesthetics in the Middle Way of Theravada Buddhist Philosophy" To study aesthetic concepts Study the concept of mediocrity in Theravada Buddhist philosophy. And analyzing the concept of beauty in the middle path of Theravada Buddhist philosophy Which is quality research The research found that To reach that beauty Must be composed of truth and goodness. Truth refers to natural law which is by itself. Judging that beauty the physical dimension or the external beauty (concrete) is judging the value of beauty at the fictional level. or artificial value in the inner dimension of the dharma or the inner beauty (abstract) judge the value of beauty at the level of truth or truth. with the criteria for determining the beauty is Popular theory Popular subject theory Popular choice theory Relationship theory the threefold principles play a huge role in determining human life and society. When speaking in the practice picture it is the sacrament of meditation, wisdom, shortness tathi sathamikangpa, wisdom right speech right-wing, right-consciousness, being a sacrament mindfulness concentration and wisdom. In accordance with Theravada Buddhist philosophy it will raise wisdom first. Because wisdom is a virtue leading to correct practice according to the celibacy system Therefore the beauty in the middle path of Theravada Buddhist philosophy is beauty in the dimension of Dharma. or the abstract beauty caused by the practice which requires experience only to be aware of that beauty And that experience can be perceived by the mind or arranged in the meditation section of the threefold

principle or popularly called the mindfulness in Theravada Buddhist philosophy.

Keywords: Aesthetics; The Middle Way; Aesthetics in the Middle Way

บทนำ

สุนทรียศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาในสาขาคุณวิทยาที่มีเนื้อหาโดยรวมเกี่ยวกับการแสวงหาคคุณค่าของชีวิตมนุษย์ในเรื่องความงาม โดยปรัชญานั้นเป็นศาสตร์แห่งความรู้ซึ่งมีหน้าที่แสวงหาคความจริงของสรรพสิ่งในจักรวาลที่มีความซับซ้อนและลึกซึ้ง แบ่งออกเป็นสาขาต่างๆ ตามหลักการที่ต่างกันอยู่ 4 สาขา อันประกอบด้วย อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) ตรรกศาสตร์ (Logic) และ คุณวิทยา (Axiology) สุนทรียศาสตร์ คือการศึกษา วิเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาความงามของนักปรัชญาและนักสุนทรียศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยเรื่องของ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ (Aesthetic experience) การรับรู้ความงาม (Aesthetic perception) และทัศนคติทางความงาม (Aesthetic attitude) ที่ล้วนกล่าวถึงสภาวะทางจิตใจที่ผู้ชมมีขึ้นหรือได้รับทั้งจากสิ่งที่มีอยู่ธรรมชาติและผลงานศิลปะ โดยสรุปออกมาเป็นคำถามหลักๆ ได้ว่าความงามคืออะไร ความงามมีอยู่จริงหรือไม่และเราใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความงาม รวมถึงนิยามความหมายและคุณค่าของผลงานศิลปะว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร (Noel Carroll: 156-157) กล่าวว่าลักษณะของความงามทางสุนทรียศาสตร์ เป็นเรื่องของคุณค่าทางความงามในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสบการณ์ทางสุนทรียะและกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่มาจาก ความรู้สึกทางการรับรู้ (Sense Perception) ของมนุษย์ในเรื่องความงาม ในสมัยก่อนวิชานี้เป็นที่รู้จักกันในนามของวิชา ทฤษฎีแห่งความงาม (Theory of Beauty) หรือ ปรัชญาแห่งรสนิยม (Philosophy of Taste) ความหมายของAesthetics ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้รวมทั้งทฤษฎีต่างๆ ทางสุนทรียศาสตร์นั้น ถูกสร้างให้เป็นระบบเป็นครั้งแรกในต้นศตวรรษที่ 18 ในงานเขียนชื่อ Reflections of Poetry ของ เบาม์วาร์เทน (Alexander Baumgarten, 1714-1762) นักปราชญ์ชาวเยอรมัน เป็นผู้ที่น่าคิดว่า Aesthetics มาแทนคำว่า Beauty ซึ่งหมายถึง การรับรู้ความรู้สึก (Sense perception) หรือ กระบวนการรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึก (Sensory cognition) และเป็นคำอธิบายที่ครอบคลุมการศึกษาเกี่ยวกับความงามทั้งจากธรรมชาติและผลงานศิลปะ

สุนทรียศาสตร์ เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินคุณค่าของ ความงาม เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยผัสสะหรือทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้สึกในเรื่องความ งาม คำถามสำคัญในสุนทรียศาสตร์ คือ ความงาม คืออะไร? ความงามมีอยู่จริงหรือไม่ ถ้า ความงามมีอยู่จริงแล้วความงามที่ว่านั้นอยู่ที่ไหน? ซึ่งนักปรัชญาหรือนักสุนทรียศาสตร์ต่างก็ มีคำตอบแตกต่างกันไปตามแนวคิดของตนเอง เมื่อนำคำถาม เหล่านี้มาใช้กับพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ในระบบคำสอนของพุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวถึงความงามใน 2 มิติ คือ ความ งามในมิติทางโลกและความงามในมิติทางธรรม โดยความงามในมิติทางโลก คือ ความงามที่ ชาวโลกพุดถึงหรือเข้าใจกันทั่วไป ได้แก่ ความงามในธรรมชาติและ ความงามในงานศิลปะ ส่วนความงามในมิติทางธรรม คือ ความงามที่เป็นคุณธรรม ได้แก่ ความงามทางพฤติกรรม ความงามทางจิต และความงามทางความรู้ ความงามในมิติทางโลกอยู่ภายใต้การกำกับของ กิเลส ความงามในมิติทางโลกจึงเป็นจิตวิสัย ส่วนความงามในมิติทางธรรมเป็นสภาวะตาม ความเป็นจริง ความงามในมิติทางธรรมจึงเป็นวัตถุวิสัย ที่มาหรือสาเหตุ ของความงาม คือ ความเป็นระเบียบ ความสะอาด และความบริสุทธิ์ ในคำสอนของพุทธปรัชญาเถรวาทยัง แสดงนัยแห่งความสัมพันธ์ของ ความจริง ความดี และความงาม ที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็น ระบบ Ekman Kaewthongsorn (2011)

สุนทรียศาสตร์ เป็นวิชากว้างขวางเกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของความงาม ธรรมชาติของความงาม ทฤษฎีทางศิลปะ และเป็นวิชาที่ไม่มีความสิ้นสุดในตัวเอง สรุบไม่ได้ เปลี่ยนไปเสมอ ดังนั้น การศึกษาสุนทรียศาสตร์จะช่วยให้เป็นคนช่างสังเกต เพิ่มรสนิยมที่ดี เป็นนักคิด นักค้นคว้าหาเหตุผลจากประสบการณ์ต่างๆ ในธรรมชาติแวดล้อม ที่เห็นได้ตาม ลักษณะภายนอกและลักษณะที่แอบแฝงซ่อนเร้นภายใน Aree Sutthiphan (2010 : 15)

สุนทรียศาสตร์ แม้มีได้มุ่งอยู่เฉพาะความงามอย่างเดียว แต่ลักษณะต่างๆ ที่กล่าว กันเช่น ความน่าเกรงขาม ความแปลกใหม่ ความอ่อนช้อย เป็นต้น ก็ล้วนแต่สัมพันธ์กับความ งามทั้งสิ้น คือสามารถทอนลงเป็นความงามได้ แม้แต่ความน่าเกลียดซึ่งถือกันว่าเป็นสิ่งที่ตรง ข้ามกับความงาม ก็ยังนับเป็นลักษณะหนึ่งของความงามนั่นเอง แต่เป็นลักษณะเชิงลบ (Negative Value) ดังนั้น หัวข้อของสุนทรียศาสตร์ก็ยังคงอยู่ที่ความงามเช่นเดิม (Kovach, 1974 : 5-9)

สรุปว่า สุนทรียศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาในสาขาคุณ วิทยาที่มีเนื้อหาโดยรวมเกี่ยวกับการแสวงหาคคุณค่าของชีวิตมนุษย์ในเรื่องความงามลักษณะ ของความงามทางสุนทรียศาสตร์ เป็นเรื่องของคุณค่าทางความงามในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ

ประสบการณ์ทางสุนทรียะและกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่มาจาก ความรู้สึกทางการรับรู้ของมนุษย์ในเรื่องความงามพุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวถึงความงามใน 2 มิติ คือ ความงามในมิติทางโลกและความงามในมิติทางธรรมสุนทรียศาสตร์ เป็นวิชากว้างขวางเกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของความงาม ธรรมชาติของความงาม ทฤษฎีทางศิลปะ และเป็นวิชาที่ไม่มีความสิ้นสุดในตัวเอง สรุปลงไม่ได้ เปลี่ยนไปเสมอ และสุนทรียศาสตร์ มิได้มุ่งอยู่เฉพาะความงามอย่างเดียว แต่ลักษณะต่างๆ ที่กล่าวกัน เช่น ความน่าเกรงขาม ความแปลกใหม่ ความอ่อนช้อย เป็นต้น ก็ล้วนแต่สัมพันธ์กับความงามทั้งสิ้น

มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง, ข้อปฏิบัติเป็นกลางๆ ไม่หย่อนจนเกินไปและไม่ตึงจนเกินไป ไม่ซ่องแหวะที่สุด 2 อย่างคือ กามสุขัลลิกานุโยค และ อตตกิลมณานุโยค, ทางแห่งปัญญา (เริ่มด้วยปัญญา, ดำเนินด้วยปัญญา นำไปสู่ปัญญา) อันพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย คือความดับกิเลสและความทุกข์ หรือความหลุดพ้นเป็นอิสระสิ้นเชิง ได้แก่มรรคมงคล 8 มีสัมมาทิฐิเป็นต้น และสัมมาสมาธิเป็นที่สุด Phra Bhrom Kunaphon (P.A. Payutto) (2008 : 311) ทางสายกลางของพระพุทธเจ้า บัญญัติเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับความทุกข์ ปลอดภัย ไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสองทาง คือ กามสุขัลลิกานุโยคและอตตกิลมณานุโยค เป็นพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นกลางๆ ตามธรรมชาติ คือ ตามสภาวะที่สิ่งทั้งหลายมันเป็นของมันเอง ตามเหตุปัจจัย ไม่ติดข้องในทิฐิคือทฤษฎี หรือแนวความคิดเอียงสุดทั้งหลายที่มนุษย์วาดให้เข้ากับสัญญาที่ผิดพลาดและความ ยึดความอยากของตนที่จะให้โลกและชีวิตเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นข้อปฏิบัติ วิธีการ หรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลางๆ ตามธรรมชาติ ไม่เอียงเข้าไปหาขอบสุดสองข้าง ทำให้ติดพันอยู่ หรือเผลอไปนอกทาง และด้วยความที่มัชฌิมาปฏิปทาเป็นหนทางที่นำไปสู่ความหลุดพ้นเป็นอริยบุคคลจึงเรียกว่า อริยมรรค บางครั้งก็เรียกว่า พรหมยาน หรือพิชัยสงครามอันยอดเยี่ยมการปฏิบัติ ข้อปฏิบัติ หรือวิธีปฏิบัติ มีศัพท์เฉพาะเรียกว่า ปฏิปทา คำว่า “ปฏิบัติ” ในที่นี้ มีความหมายจำเพาะหมายถึง ข้อปฏิบัติ วิธีปฏิบัติ หนทาง วิธีการ หรือวิธีดำเนินชีวิต ให้บรรลุถึงความดับทุกข์ ปฏิปทาเช่นนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดวางไว้แล้ว โดยสอดคล้องกับกระบวนการดับทุกข์ที่เป็นมัชฌิมาธรรมเทศนา และทรงเรียกปฏิปทานั้นว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ข้อปฏิบัติมีในท่ามกลาง หรือเรียกง่ายๆ ว่าทางสายกลาง หมายถึง ข้อปฏิบัติ วิธีการ หรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลางๆ ตามธรรมชาติ สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ พอเหมาะพอดีที่จะให้เกิดผลตาม

กระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ ไม่เอียงเข้าไปหาขอบสุดสองข้าง ที่ทำให้ติดพันอยู่หรือ เฉลไถลออกไปนอกทางมัชฌิมาปฏิปทา นี้ มีชื่อเรียกอย่างง่ายๆ ว่า มรรค ซึ่งแปลว่าทาง ทางนี้มี ส่วนประกอบ 8 อย่าง และทำให้ผู้ดำเนินตามเป็นอารยชน จึงเรียกชื่อเต็มว่า อริย อัฏฐังคิกมรรค หรือ อารยอัฏฐังคิกมรรค Phra Bhrom Kunaphon (P.A. Payutto) (2008 : 515)

พระพุทธเจ้าตรัสว่า มรรคที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา นี้ เป็นทางเก่า ที่เคยมีท่านผู้ เดินทางถูกต้องไปถึงจุดหมาย เคยเดินกันมาในกาลก่อนแล้ว พระองค์เพียงแต่ทรงค้นพบ แล้วทรงเปิดเผยแก่มวลมนุษย์ ทรงทำหน้าที่แนะนำบอกทางนี้ให้แก่เวไนยชน (Thai Tipithka, 16/253/129)

สรุปว่า มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง ทางสายกลางเป็นข้อปฏิบัติอันพอที่จะนำไปสู่ จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับความทุกข์มัชฌิมาปฏิปทา นี้ มีชื่อเรียกอย่างง่ายๆ ว่า มรรค ซึ่งแปลว่าทาง ทางนี้มีส่วนประกอบ 8 อย่าง พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า มัชฌิมาปฏิปทา นี้ มีท่านผู้เดินทางถึงมาก่อนพระองค์แล้วเพียงแค่นับพบและโปรดเวไนยชน เท่านั้น จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดเรื่องสุนทรียศาสตร์ในมัชฌิมาปฏิปทาตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ทั้งนี้เพื่อเป็น ประโยชน์ในการศึกษาสุนทรียศาสตร์ตามหลักการศึกษาศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดความงามของพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศีลวิเคราะหแนวคิดเรื่องความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของ พุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาและค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการ ดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาบาลี, พระวิสุทธิมรรค, พระวิมุตติมรรค, ปรัชญาและศาสนา (Philosophy & Religion), พุทธธรรม, คู่มืออภิปรัชญา (Metaphysical Guide),สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics), ปัญหาสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic issues), ทฤษฎีแห่งความงาม (The theory of beauty)

2. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ วรรณคดี ฎีกา อนุปกรณ์พิเศษ ข้อมูลเว็บไซต์ ตำราวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัย

3. หนังสือเนื้อหาสุนทรียศาสตร์ตะวันตก และเอกสารงานนิพนธ์ของของนักปราชญ์

4. วิเคราะห์รวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์

5. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดความงาม เพื่อศึกษาแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท และเพื่อวิเคราะห์แนวคิดความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1) แนวคิดความงาม สรุปว่า แนวคิดเกี่ยวกับความงาม มีจุดเริ่มต้นมาจากยุคกรีก เนื่องจากเป็นยุคที่ให้ความชัดเจนกับเรื่องสุนทรียศาสตร์เป็นอย่างมาก สุนทรียศาสตร์ที่เป็นประเด็นที่เติบโตในศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสต์ศักราช คือเรื่องธรรมชาติ และต้นกำเนิดในพลังสร้างสรรค์ของศิลปิน การเข้าถึงความงาม ไม่ใช่แต่อารมณ์ล้วนๆ ต้องมีการพิเคราะห์ ซึ่งแสดงถึงทัศนคติที่ประกอบด้วยสติปัญญา พัฒนาจากพื้นฐาน ที่มีสติปัญญา พื้นฐานที่ประกอบด้วยสติปัญญา และทัศนคติ จำเป็นสำหรับการเข้าถึงความงาม กระบวนการหาคคุณค่า โดยกระบวนการหาคคุณค่าทางสุนทรียะนี้ มีองค์ประกอบหรือมีเงื่อนไขคือ จะต้องมิตัววัตถุซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะตัว จะต้องมิตัวบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่จะตีคุณค่าหรือสนใจวัตถุ นั้น จะต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างวัตถุกับบุคคล ซึ่งการจะเข้าถึงความงามนั้น ต้องเป็นผู้ประกอบด้วยความจริง และความดี ความจริง หมายถึงกฎธรรมดาซึ่งเป็นไปด้วยตัวมันเองส่วนเกณฑ์ การตัดสินความงามนั้น ฝ่ายมิติทางโลกหรือแบบความงามภายนอก

(รูปธรรม) ก็ตัดสินคุณค่า ของความงาม ในระดับสมมติสัจจะ หรือคุณค่าเทียม ส่วนในฝ่าย มิติทางธรรมหรือแบบความงามภายใน (นามธรรม) ก็ตัดสินคุณค่าของความงามในระดับปรมาตม สัจจะหรือคุณค่าแท้

2) แนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปว่า ความเป็นมาของทางสาย กลาง มัชฌิมาปฏิปทา เป็นหนทางสายเอกสายเดียวที่ประกอบด้วยองค์ 8 ประการนำพาผู้ ปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นได้ เป็นหนทางที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบได้ด้วยพระองค์เอง ด้วย พระปัญญาอันยิ่ง ทำให้เกิดจักขุ เครื่องเห็นความจริงเป็นปกติ ทำให้เกิดญาณ เครื่องรู้จริง เป็นปกติ อันเป็นไปเพื่อความเข้าไปสงบระงับสรรพกิเลสทั้งปวง ความหมายของ มัชฌิมาปฏิปทาตามความหมายของนักปราชญ์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ข้อปฏิบัติที่ มีในท่ามกลางหรือเรียกกันง่ายๆ ว่าทางสายกลางควรจะศึกษามัชฌิมาปฏิปทาขั้นพื้นฐาน ทั่วไปคืออภิวรรคเป็นลำดับแรกแล้วศึกษามัชฌิมาปฏิปทาในความหมายชั้นกว้างคือ โพธิปักขิยธรรมทั้งหมดทางสายเอกเป็นทางเดียวที่จะนำบุคคลไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ มัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักทางสายกลางมีความสำคัญมากหากมวลมนุษย์มีเป้าหมายในการ ประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต เมื่อดำเนินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาคือเมื่อสัมมาทิฐิเกิดวิถี ในการดำรงชีวิตของบุคคลนั้นก็ดำเนินไปสู่ความดีที่ถูกต้อง มีความดีถูกต้อง ก็จะมีคำ กล่าวที่ถูกต้อง มีคำกล่าวถูกต้อง ก็จะมีภาระงานที่ถูกต้อง มีภาระงานอันถูกต้อง ก็จะมีอาชีพที่ ถูกต้อง มีอาชีพถูกต้อง ก็มีความเพียรพยายามที่ถูกต้อง มีความเพียรพยายามถูกต้อง ก็จะมี ความระลึกรู้ที่ถูกต้อง มีความระลึกรู้ถูกต้อง ก็มีความตั้งใจที่ถูกต้อง มีความตั้งใจถูกต้อง แล้ว บุคคลนั้นก็ได้อธิบายว่าเดินตามทางของอริยชน มัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลางของ พระพุทธศาสนาเถรวาท มีองค์ประกอบที่เป็นนัยแห่งหลักคำสอนที่สำคัญอยู่ 8 ประการ ประกอบไปด้วยสัมมาทิฐิ ได้แก่ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ได้แก่ ความดำริชอบ สัมมาวาจา หมายถึง เจรจาชอบ สัมมากัมมััตตะ หมายถึง การทำงานโดยชอบ สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ แปลว่า พยายามชอบ สัมมาสติ แปลว่า ระลึกรู้ชอบ สัมมาสมาธิ แปลว่า ความตั้งใจชอบ โดย 6 ข้อแรกจะแสดงถึงระดับขององค์ธรรมคือระดับ โลกียะและโลกุตระ ปัญญาเป็นจุดตั้งต้นหรือเป็นตัวนำกระบวนการพัฒนา ส่วนเนื้อหาของ ไตรสิกขาต้องการเน้นให้เห็นว่า ปัญญาเป็นจุดหมายปลายทางของการพัฒนาชีวิตตามหลัก พระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งหลักมัชฌิมาปฏิปทาเริ่มต้นด้วยหลักปัญญาสิกขา และหลัก ไตรสิกขาจบลงด้วยปัญญา จุดมุ่งหมายของมัชฌิมาปฏิปทาจึงอยู่ที่ปัญญาพิจารณา

3) วิเคราะห์แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท สรุพบว่าความงามในเบื้องต้นนั้น จัดเป็นความงามทางด้านกายสมาจาร และวจีสมาจาร คือ ความประพฤติเรียบร้อยทางด้านร่างกายและคำพูด พุทธดำริประโยคนี้ หากวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า ความงามกำลังกลายเป็นเรื่องความประพฤติความงามในท่ามกลาง ตามองค์แห่งไตรสิกขา คือ สมาธิ หรือจิตตสิกขา องค์แห่งสมาธิหรือจิตตสิกขาตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ สัมมาวายามะ พยายามชอบ, สัมมาสติ ระลึกชอบ, สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบ สัมมาวายามะจะทำหน้าที่ของมันได้ และจะเจริญงอกงามขึ้นได้ ย่อมต้องอาศัยความสัมพันธ์กับโลกภายนอกกล่าวคือ การวางท่าที ตอบสนอง และจัดการกับอารมณ์ต่างๆ ที่รับรู้เข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย บ้าง การแผ่ขยายความเพียรนั้นจากภายในจิตใจออกไปเป็นการกระทำ ความงามในที่สุด ได้แก่ ปัญญาสิกขา ตามหลักไตรสิกขา เมื่อพิจารณาหรือสังเคราะห์ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาแล้ว ประกอบไปด้วย ด้วย สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ, สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ สัมมาทิฏฐิ 2 ประเภท ทิฏฐิ คือ ความเห็น ความเข้าใจ ความใฝ่เนียมยัดถือต่างๆ นั้น มีอิทธิพลครอบงำ และมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมากในกรรมบถ เมื่อก้าวในภาพปฏิบัติก็คือ ศิล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง โดยย่อ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ ลงในปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ลงในศีล สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ลงในสมาธิ และในการปฏิบัตินั้น พระพุทธองค์ทรงยกปัญญาขึ้นก่อน เพราะปัญญาเป็นคุณธรรมนำการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระบอบพรหมจรรย์ ดังนั้น สุนทรียศาสตร์ในมัชฌิมาปฏิปทาตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นความงามในมิติของธรรม หรือความงามที่เป็นนามธรรมอันเกิดจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์เท่านั้นจึงจะรับรู้ถึงความงามนั้นได้

สรุปว่า การจะเข้าถึงความงามนั้น ต้องเป็นผู้ประกอบด้วยความจริง และความดี ความจริง หมายถึงกฎธรรมดาซึ่งเป็นไปด้วยตัวมันเองส่วนเกณฑ์ การตัดสินความงามนั้น ฝ่ายมิติทางโลกหรือแบบความงามภายนอก (รูปธรรม) ก็ตัดสินคุณค่า ของความงาม ในระดับสมมติสัจจะ หรือคุณค่าเทียม ส่วนในฝ่ายมิติทางธรรมหรือแบบความงามภายใน (นามธรรม) ก็ตัดสินคุณค่าของความงาม ในระดับปรมาตสัจจะ หรือคุณค่าแท้ มัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลางของพระพุทธศาสนาเถรวาท มีองค์ประกอบที่เป็นนัยแห่งหลักคำสอนที่สำคัญอยู่ 8 ประการ ประกอบไปด้วยสัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ได้แก่ ความดำริชอบ สัมมาวาจา หมายถึง เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ หมายถึง การทำงานโดยชอบ

สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ แปลว่า พยายามชอบ สัมมาสติ แปลว่า ระลึกรู้ชอบ สัมมาสมาธิ แปลว่า ความตั้งใจชอบ โดย 6 ข้อแรกจะแสดงถึงระดับขององค์ธรรมคือระดับโลกียะและโลกุตระ ปัญญาเป็นจุดตั้งต้นหรือเป็นตัวนำกระบวนการพัฒนา ส่วนเนื้อหาของไตรสิกขาต้องการเน้นให้เห็นว่า ปัญญาเป็นจุดหมายปลายทางของการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท บทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมากในกรรมบถ เมื่อก้าวในภาพปฏิบัติก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง โดยย่อ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ ลงในปัญญา สัมมาวาจา สัมมาภังคะ สัมมาอาชีวะ ลงในศีล สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ลงในสมาธิ และในการปฏิบัตินั้น พระพุทธองค์ทรงยกปัญญาขึ้นก่อน เพราะปัญญาเป็นคุณธรรมนำการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระบอบพรหมจรรย์ ดังนั้นสุนทรียศาสตร์ในมัชฌิมาปฏิปทาตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นความงามในมิติของธรรม หรือความงามที่เป็นนามธรรมอันเกิดจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์เท่านั้นจึงจะรับรู้ถึงความงามนั้นได้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท” มีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยการศึกษาวิจัยเรื่อง จากการทำวิจัยพบว่า การให้ความหมายทางสุนทรียศาสตร์มีความไม่ชัดเจน ความเป็นนามธรรมที่มาก หลากหลายที่มา ทำให้การวิจัยครั้งนี้ไม่มีความชัดเจนในเรื่องของความเป็นมาของสุนทรียศาสตร์เท่าใดนัก แนวคิดมัชฌิมาปฏิปทา ยังมีความคลุมเครือของข้อมูล อย่างเช่น การสังเคราะห์หลักมัชฌิมาปฏิปทาเข้าหลักไตรสิกขา มีการนำไปเปรียบเทียบกับแนวตามแนวคิดพุทธธรรมแล้วสวนทางกัน จากการวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ในมัชฌิมาปฏิปทาตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ยังมีประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนหลายประเด็น บางมีการเปรียบเทียบ บางประเด็นมีการยกตัวอย่าง บางประเด็นต้องนำหลักธรรมในส่วนอื่นมาสมทบเพื่อส่งเสริมแนวความมัชฌิมาปฏิปทาให้สมบูรณ์

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาสุนทรียศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทา ในประเด็นที่ลึกและละเอียดกว่านี้ เช่นการศึกษาสุนทรียศาสตร์ในสัมมาสมาธิตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นต้นควรศึกษาแนวความคิด

อื่นๆ ในหลักพุทธปรัชญาเถรวาท โดยวิเคราะห์ด้วยหลักปรัชญาตะวันตกอื่นๆ เช่น ทางสายกลางตามแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตก และควรศึกษาเปรียบหลักทางสายกลางตามทรรศนะของนักปรัชญาตะวันตกโดยศึกษาเปรียบเทียบกับความเมตตา หรือทางสามสายตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

References

- Aree Sutthiphan. (2010). *Aesthetics experience*. Bangkok : Sangsilp Printing.
- Ekman Kaewthongsorn. (2011). *Aesthetics in Theravada Buddhist Philosophy*. Master of Arts Thesis. Graduate School : Kasetsart University.
- Kovach. (1974). *Philosophy of Beauty*. Oklahoma : University of Oklahoma Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka The Mahachulalongkornrajavidyalaya edition*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Noel Carroll. (2004). *Philosophy of Art A contemporary introduction*. New York : Routledge.
- Phra Bhrom Kunaphon (P.A. Payutto) . (2008) . Buddhist Dictionary Vocabulary version. (11th ed.). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.